

HRA TŘETÍ

CÍLE: Procvičování techniky čtení s porozuměním. Rozvíjení čtenářských dovedností. Procvičování čtení s předvídáním. Rozšiřování slovní zásoby. Kultivování

mluveného projevu. Návčik pracovního postupu. Tvorba obrázkové osnovy. Vyprávění příběhů s pomocí dějových startérů. Interpretace textu, práce s postavou.

26 DAN A NATY SI HRAJÍ

POMŮCKY: Pracovní list 4

ČINNOSTI

PRÁCE S KOMIKSEM: Ve Hře třetí Dan a Naty pletou písma. V dialogu ve vybraných slovech zaměňují nejprve Dan, později i Naty písmena R a L. Ve hře se záměnami pokračují výměnou slova *nos* za slovo *ucho* ve frazému „jít přímo za nosem“. Ukázka: Naty: „Tak jdeme.“ Dan: „Ale kam?“ Naty: „Přímo za uchem!“ Dan: „Říká se přímo za nosem, popleto.“

Dialog Dana a Naty uvede žáky do žánru autorské pohádky, v níž některé pohádkové postavy již nemají typické charakteristiky/vlastnosti, známé z pohádky lidové. V textech autorské pohádky někdy autoři pracují s motivy, které lze identifikovat v pohádce lidové, ale různě je pozměňují a kombinují. Z tohoto důvodu se v dialogu Dana a Naty objevují záměny písmen a záměny slov, jež odkazují na záměny motivů ze dvou známých pohádek

(*O Červené karkulce* a *O Smolíčkovi*), které jsou uvedeny v první textové ukázce *Jak to teta Běta pletla*.

TIP: Z důvodu záměrné výměny písmen při individuálním hlasitém čtení je dobré vyzvat k četbě žáky, kteří nemají poruchu učení. Text mohou žáci číst i sborově (učitel rozdělí dívčí a chlapecký dialog mezi žačky a žáky).

DIDAKTICKÉ HRY A AKTIVITY

PRACOVNÍ LIST 4: *Přečti si rozhovor mezi Danem a Naty. Na volné místo pod textem dopiš další část dialogu – pokračování.*

PŘEDVÍDÁNÍ: *Přečtete dialog Naty a Dana a zkuste se zamyslet, proč Naty zvolá: „Hurá za jelenem!“ O čem by mohl být první čítankový text? Učitel vede diskusi, pobízí žáky k argumentaci.*

26–29 JAK TO TETA BĚTA PLETLA

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: hudební výchova – *Já, husárek malý*

ČINNOSTI

INFORMACE PRO UČITELE

→ Informace k pravopisu jména Červená karkulka viz str. 25.

INFORMACE PRO UČITELE

Pokud chce učitel realizovat všechny navržené otázky a úkoly, doporučujeme práci rozvrhnout do dvou výukových jednotek.

PRÁCE S TEXTEM JAK TO TETA BĚTA PLETLA: Text pohádky obsahuje slova k písni *Já, Karkulka malá*, kterou si děti mohou zazpívat na melodii písničky *Já, husárek malý* (mezipředmětová provázanost s hudební výchovou).

1 Najdi v textu, co teta ráda pletla. Úkol směřuje k vysvětlení slova pletla. Ve větě *Teta Běta ráda pletla – svetry, šaty, ponožky a někdy také pohádky...* je slovo pletla ve dvou významech: 1. *plést něco* – věc, oblečení, tedy svetry, šaty, ponožky, 2. *plést* ve smyslu uvádět ve zmatek – zde zaměňovat motivy z pohádek, které teta pletla (kazila) a zároveň spletla (spojovala dohromady). Učitel může odkázat na slova v češtině, která shodně znějí, ale mají různé významy (homonyma). Žáci sami uvádí příklady shod stejně znějících slov. Učitel může pomoci další ukázkou, například *myš –1. myš domácí* (mezipředmětový přesah do prvouky, napří-

klad: *Vyhledej, čím se myš domácí živí; kde se vyskytuje.*), 2. myš k počítači (přesah též do informatiky). *Co mají obě myši společného?*

TIP: Vysvětlit homonymum může učitel pomocí karet *Kouzelná cesta*. Např. ukáže žákům kartu *Truhly, Kouzelné knihy a Zámku*. Následně položí žákům otázku: *Co mají společného tři vybrané karty?* Na kartě *Truhly a Kouzelné knihy* jsou umístěny visací zámky. Karta *Zámku* visací zámek neobsahuje, žák má odvodit, že se jedná pouze o shodu slov označujících různé věci. Při využití karty *Zámku* se nejedná o snadný úkol. Učitel žákům pomáhá vkládáním pomocných otázek, např.: *Co vidíš na kartě?* Učitel ke každé kartě zapisuje slova na tabuli. Po skončení aktivity shodná slova podtrhne. Pro vysvětlení homonymie lze též využít knihu Radka Malého a Evy Bartošové *Pozdě bycha honiti* (Albatros, 2021), která řeší problematiku neobvyklých jazykových jevů v českém jazyce hravou formou.

Teta vyprávěla pohádky a občas se spletla. Úkol se zaměřuje na vyhledávání informací v textu. Podporuje soustředěné čtení. Učitel může vyzvat žáky, aby nalezené informace v textu podtrhli.

Najdi v textu, co teta spletla v této pohádce. Úkol podporuje metodu čtení s předvídáním. Ukotvuje práci s metodami kritického myšlení.

ČTENÍ DRUHÉ ČÁSTI TEXTU JAK TO TETA BĚTA PLETLA: Text pohádky obsahuje slova k písni *Já, Karkulka malá*, kterou si děti mohou zazpívat na melodii písničky *Já, husárek malý* (mezipředmětová provázanost s hudební výchovou).

1 Učitel vede žáky k opakování pohádky *O Červené karkulce*, s níž se seznámili v předchozí kapitole (*Hra druhá*), → viz str. 14 v učebnici. Při vyprávění pohádky můžeme žákům nabídnout obrázkovou osnovu.

2 Žáci s pomocí učitele reprodukují text pohádky *O Smolíčkovi*. Správnost si mohou ověřit opakovaným přečtením textu pohádky v kapitole věnované lidové pohádce (*Hra druhá*), → viz str. 24 v učebnici.

KOMENTÁŘ K ÚKOLŮM V LIŠTĚ: *Pracujeme se slovy pletla/spletla/popletla – slova s různými významy.* Učitel vyzve žáky, aby slova vkládali do vět s náležitými významy. Touto metodou testuje, zda žáci porozuměli významu jednotlivých slov.

26 procvičovací kód: 688 026 HRA TŘETÍ

HRA TŘETÍ

Dan a Naty si hrají

Naty: „Pletou se mi už nohy. Kudy se dáme teď?“
 Dan: „Doplava nebo doreva.“
 Naty: „To jsem z tebe jelen. Co to pleteš?“
 Dan: „Pletu R a L.“
 Naty: „Taky to jde naholu a dorů, vid?“
 Dan: „Hahaha. Vidíš, že to umíš!“
 Naty: „Tak jdeme.“
 Dan: „Ale kam?“
 Naty: „Přímou za uchem!“
 Dan: „Říká se přímou za nosem, popleto. Hele, vidím jelena! A živého!“
 Naty: „Hurá za jelenem!“

Jak to teta Běta pletla

Teta Běta ráda pletla – svetry, šaty, ponožky a někdy také pohádky... A tak třeba vyprávěla pohádku o holčičce jménem Červená karkulka. Maminka jí poslala za babičkou, aby jí k narozeninám donesla dárky a dort.

Karkulka si všechno naskládala do košíčku a šla. Cesta ji vedla hlubokým lesem. Ale Karkulka se nebála. Lesem šla sama už mockrát. Sbírala lesní jahody a zpívala si:

„Já, Karkulka malá,
 mezi jahodama,
 jahůdek je na tisíce
 a já jenom sama.“

HRA TŘETÍ procvičovací kód: 688 027 27

Kdyby bylo ještě
 těch jahůdek dvě stě,
 já bych se v nich červenala
 jako švarné děvče.“*

*Zpívá se na melodii písničky *Já husárek malý*.

A jak si tak Karkulka zpívala, objevil se před ní najednou vznešený jelen se zlatými parohy.
 „A jejei,“ vyjekla Šárka. „Už to začíná. Teta to zase plete“
 A teta pletla, jen se jí jehlice v rukou míhaly.
 Karkulka se jelena se zlatými parohy lekla. Ale on na ni přátelsky zamrkal a zeptal se: „Kampak máš namířeno, děvče?“
 „K babičce do chaloupky,“ špitla Karkulka. „Má dnes narozeniny, a tak jí nesu dárky a dort.“
 Jelen pokýval hlavou. V tu chvíli problesklo větlemi stromů slunce a jelenovy zlaté parohy se ještě víc rozzářily.
 „Proč máš tak zlaté parohy?“ podivila se Karkulka.
 „To abych tě lépe viděl,“ odpověděl jelen. „Podívej, jak mi parohy na slunci svítí. Ale řekni mi, proč ty máš tak červenou čepičku?“
 „Protože se mi líbí,“ odsekla Karkulka a honem popadla košík, že už musí jít. Vzpomněla si, že bavit se v lese s cizími jeleny má vlastně přísně zakázáno.

1 Otázky k dosud přečtenému textu:

- Najdi v textu, co teta ráda pletla.
- Teta vyprávěla pohádky a občas se spletla. Najdi v textu, co spletla v této pohádce.
- Jak bude tato popletená pohádka pokračovat?

Zazpívejte si se žáky písničku *Já, Karkulka malá* na melodii písničky *Já husárek malý* (přesah do HV).

 Zkus poplést nějakou pohádku. Aktivitu lze využít pro tvořivé psaní textu. Učitel rozhodne, zda použít karty obrázkové osnovy ze *Hry druhé*, promíchat je a vyzvat žáky k vyprávění. Po dokončení práce lze provést jednoduché srovnání původního textu s upravenou verzí vybraného žáka.

DIDAKTICKÉ HRY A AKTIVITY

JE TO PRAVDA, NEBO LEŽ? Úkol lze vypracovat kolektivně na tabuli, nebo lze využít *Pracovní list 5*. Otázky (tučně jsou vyznačeny správné odpovědi):

Karkulka volá na pomoc jelena.	ANO × NE
Karkulka tūkala na dveře babiččiny chaloupky.	ANO × NE
Vlk spolkl jenom babičku.	ANO × NE
Vlk snědl Smolíčka.	ANO × NE
Smolíček šel do lesa na jahody.	ANO × NE

VLK A TMA – ČTENÁŘSKÁ LEKCE: V lekci se pracuje s knihou Daniela Rušara *Vlk a tma* (Paseka, 2016).

INFORMACE PRO UČITELE

V autorské pohádce se atributy postav proměňují. Příkladem je zvířecí postava vlka. Z pohádky *O Červené karkulce* známe vlka krvelačného, v autorské pohádce *Vlk a tma* je hlavní postavou malý vlk, který má strach ze tmy. Emoce strachu je tu spojena se zvířecí postavou, která sama o sobě strach u ostatních vyvolává. Ukázka slouží učiteli k posílení seberozvoje (práce se strachem) žáků ve skupině. V tomto případě lze propojit původní lidovou pohádku s autorskou verzí a mluvit o charakteristice vlka plynoucí z dosud přečtených textů (žák zopakuje informace získané z činností ze *Hry druhé*).

Ukázka 1: „Ten malý bojácný vlk odmítl lovit se smečkou během dne. Byl zkrátka líný, chtěl se jen povalovat a lebedit si. Přitom všem tvrdil, že on loví pouze sám a za tmy. Smečka přinesla úlovek, ale nerozdělila se s ním, protože nepomáhal. Malý vlk celý den nic nežral a na večer mu hodně vyhládlo. Měl jít lovit, ale nešel. Báł se.“ „Čeho se báł?“

„Báł se tmy, měl strach z praskajících a padajících větví, trnul při hučení větru, děsil se vrzání stromů, báł se neznámých živočichů, i přes dobrý zrak se báł, že je neuvidí a nerozezná, jímala ho obava, že si na stezce zapíchne trn do tlapky, byla v něm malá dušička při představě, že se může ztratit, že ho opustí čich, báł se, protože si na tmu ještě nezvykl.“

Nevylezl dokonce, ani když ostatní vlci vyli při úplňku. Takový měl strach.

Máme tady polekánka, máme tady tmalekánka, ukazovali si na něj ostatní vlci a smáli se mu.

Otázky po četbě: *Proč malý vlk lhal? Řekněte, z čeho měl vlk strach (jmenujte všechny možnosti uvedené v textu). Navrhněte řešení. Předvídejte, jak bude pohádka pokračovat. Co by mohlo pomoci, aby se vlk nebál, nebo báł méně?* Učitel zapisuje možná řešení na tabuli. Společně se žáky vyhodnocují, který z návrhů je nejlepší.

Následuje četba ukázky a srovnání návrhů žáků s řešením uvedeným v textu.

Ukázka 2: Následující den vyšel malý vlk ven, ale ke smečce se nepřipojil. Kručelo mu v bříše. Potuloval se lesem a spatřil mravence, jak vláčí velký list. Uslyšel mravenčí popěvek:

„Hej, hej, hou, moje svaly pevné jsou, vydrž, brácho, napni síly, už se blížíš k cíli.“

Hej, hej, hou, moje svaly pevné jsou.“

S každým opakováním mravenec smýkl nákladem blíž k mraveništi a vlk na něj jen zíral.

Už se zešeřilo.

„Když si na takové věci troufne mravenec, troufnu si já taky,“ pomyslel si malý vlk. Kráčel a přivíral oči, představoval si, že je noc.

„Mám strach a překonám ho,“ řekl si vlk nahlas a začal zpívat:

„Raz, dva, tři, nadechnu se teď,

28 pročítavostní kód 688 028 HRA TŘETÍ

Karkulce cesta rychle ubíhala a za chvíli stála před babiččinou chaloupkou. Zatūkala na dveře, ale uvnitř bylo ticho.

„Otevři, babičko,“ zavolala hlasitě, „to jsem já, Karkulka.“

Ale nikdo neotvíral, nikdo se neozýval.

„Otevři, jen dva prstíčky tam strčím, trochu se najím a hned zase půjdu,“ zkoušela to Karkulka znovu.

Marně. Odpolední slunce už kreslilo dlouhé stíny, a Karkulka unaveně usedla do mechu.

A pak, kde se vzaly, tu se vzaly, objevily se před chaloupkou divoké jezinky. Vlasy měly rozčuchané, šaty roztrhané a hladovými očima koulely po Karkulce. Nakláněly se k ní blíž a blíž a ještě blíž... a nakonec ji popadly a unášely pryč.

„No nazdar, ještě jezinky!“ vyjekl Vašík.

„Snad se nebojíš?“ dobírala si ho Šárka, „Když je v pohádce jelen se zlatými parohy, musíš čekat, že se objeví i jezinky.“

Teta jen souhlasně, pokývala hlavou a pokračovala.

Polekaná Karkulka nevěděla, co dělat. Jezinek bylo moc a ubránit se jim nemohla. V zoufalství si vzpomněla na jelena se zlatými parohy, a jak nejhlasitěji mohla, zavolala:

„Přes hory, přes dolý,
ty zlaté parohy,
kde se pasou?
Červenou karkulku
jezinky pryč nesou!“

Ilustrace Eva Sýkorová-Pekárková

Jelen se zlatými parohy se zatím při pastvě zatoulal do blízkosti jeskyně. Zaslchl písničku a rozběhl se Karkulku vysvobodit.

Jakmile vtrhl do jeskyně, jezinky se lekly a s pištěním se rozutekly. Jelen si Karkulku vysadil za zlaté paroží a zanesl ji zpátky

Pokračování pohádky výtiskem jinou barvou celé předčítá učiteli. Hlasitě čtení, resp. předčítání, je velmi důležité pro nácvik správné intonace při četbě začínajícího čtenáře. Zároveň je motivující pro žáky se specifickými poruchami učení, kteří z důvodu problematického zvládnutí techniky čtení často upívají na jednoduchých textech a intelektuálně stagnují.

raz dva tři, objevím si svět,
Raz, dva, tři, půjdu do tmy hned.“
Vlk a tma

A když se docela setmělo, pokračoval v chůzi, občas popoběhl, opakoval si svá slova a cítil se neohroženější a silnější. V každém nášlapu cítil větší jistotu a odvalu. Úkol po četbě: Žáci nakreslí oči ustrašeného vlka a oči vlka, který se nebojí. Učitel může připojit otázku: Vysvětlí přísloví *Strach má velké oči*.

TIP: Lze využít také komiks vytvořený pro přísloví *Strach má velké oči* z publikace Ester a Milana Starých *Až se ucho utrhne* (Paseka, 2019). Hlavní protagonista komiksového zpracování přísloví je ustrašený vlk. Další publikace pro děti k tématu: Irena Hejdová a Kateřina Bažantová Boudriot: *Červené klubíčko* (Albatros, 2019).

30–31 O PEJSKOVÍ A KOČIČCE: JAK SI MYLI PODLAHU

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: pracovní výchova – praní prádla, pracovní postup

ČINNOSTI

1 Před zadáním úkolu učitel vede rozhovor se žáky o tom, co je na obou obrázcích zobrazeno a o čem by mohl být text, který následuje.

ČTENÍ TEXTU O PEJSKOVÍ A KOČIČCE

2 Jedná se o zjednodušený nácvik pracovního postupu. Žáci si rovněž rozšíří slovní zásobu o výrazy *necky*, *valcha*. Učitel může vyhledat fotografii neckek a valchy na internetu, aby žáci byli obeznámeni, jak tyto pomůcky vypadají ve skutečnosti. Po vyjasnění slov si žáci prohlédnou jednotlivé obrázky pracovního postupu a ústně sdělí, co se na nich odehrává.

HRA TŘETÍ procvičovací kód 688 029 **29**

k babiččině chaloupce. Kopnutím otevřel dveře a Karkulku posadil na kraj postele.
„Kdo mě to budí?“ ozvalo se z peřin rozespale. „Přece já, Karkulka. Ale kdo jsi ty? Ty nejsi moje babička!“
„Já jsem vlk,“ protáhl se ten v peřinách líně.
„A proč máš tak velké břicho, vlku?“ zeptala se Karkulka podezíravě.
„Protože jsem se přejedl,“ zafuněl vlk. „Spolkl jsem babičku, spolkl jsem kluka a tebe bych taky nejraději spolkl. Ale už nemůžu.“
„Však my ti pomůžeme,“ prohlásil jelen a zlatými parohy rozpáral vlkovi břicho.
Z břicha vyskočila babička a za ní se vykutálel klouček tlustý na tři prsty. Červená karkulka se zaradovala.
„Co ty tu děláš, Smolíčku pacholíčku?“ zeptal se tloušťka udiveně jelen.
„Šel jsem do lesa na jahody. Jenže mě chtěly chytit a sníst jezinky. Utekl jsem jim, ale nakonec mě snědl vlk,“ přiznal kluk zahanbeně.
„Nic si z toho nedělej.“ ozval se honem Vašík. „To víš, naše teta Běta. Ona pořád něco plete. Ale hlavní je, že všechno nakonec dobře dopadlo.“
„No, aby ne,“ broukla teta a na znamení konce pohádky zazvonila jedním pletacím drátem o druhý.

Ivona Březinová: Teta to plete, upraveno

1 **Teta Běta spleta dohromady pohádky O Červené karkulce a O Smolíčkovi. Převyprávěj pohádku O Červené karkulce.**
→ Můžeš si ji připomenout na straně 14.

2 **Převyprávěj pohádku O Smolíčkovi.** → Správnost si můžeš ověřit na straně 24.

Lze pracovat se slovy pletla/pletla/plopleta – slova s různými významy. Žkus popíjet nějakou pohádku.

30 HRA TŘETÍ

procvičovací kód 688 030

O pejskovi a kočičce: Jak si myli podlahu

1 **Vyber si jeden z obrázků a vybarvi ho.**

Ilustrace Josef Čapek

„Poslouchej, pejsku,“ povídá kočička, „máme tu nějak špinavou podlahu. „Taky se mně zdá, že už je nějak moc špinavá,“ povídá pejsek, „jenom se koukni, jak mám od té špinavé podlahy umazané tlapky.“ – „Tuze špinavé je máš,“ povídala kočička, „fuj, to je hanba! Musíme tu podlahu umýt. To přece lidé nemají takovou špinavou podlahu. Ti ji někdy myjí.“
„Dobrá,“ řekl pejsek a kočička vzala mýdlo a hrnec s vodou, klekla na zem, vzala pejska jako kartáč, a vydrhla pejskem celou podlahu. Podlaha byla celá mokrá a moc čistá také nebyla. „Měli bychom ji ještě něčím suchým vytřít,“ povídá kočička. „Tak víš co,“ řekl pejsek, „já už jsem docela mokrý, ale ty jsi suchá a máš takové pěkné měkké